SAT-2G.509-1-ESIR-LC-03

Appraisal in Biblical Proverbs

Diana Stefanova

Аксиологически аспекти на библейските пословици

Диана Стефанова

Appraisal in biblical proverbs: *This paper examines the realizations of invoked evaluation in biblical proverbs and seeks to explain the role of evaluation in the construction of communities of shared values. It reports the results of a pilot study in which appraisal analysis was applied on a corpus of 211 proverb texts which were examined as self-contained, context-free texts (the way they appear in proverb collections and dictionaries). The frequency distribution of the main categories and sub-categories of appraisal are shown. Then, these results are related to previous research concerning the proverb cultureme. It is argued that the axiological charge proverbs get as a result of the inherent act of evaluation is an important feature of their meaning.*

Key words: *Appraisal analysis, cultureme, biblical proverbs*.

ВЪВЕДЕНИЕ

Въпреки че въпросът за аксиологическите аспекти на пословиците никога не е бил пренебрегван в паремиологичните изследвания, той често е бил разглеждан заедно с въпросите за синтактичните модели в пословиците, употребата на стилистични фигури и езиковата картина на света, което е водило до известно „размиване“, както отбелязва Крикман [1, стр. 68].

От прегледа на литературата по въпроса се вижда, че въпросът за аксиологическите аспекти на значението на пословиците е свързан с утвърдилото се в паремиологията схващане, че пословиците представляват знаци за ситуации [9], [10], [11], [12], или както ги определя Ворфганг Мийдър – „знаци за културни ценности и нагласи“ [13, стр. xii]. Като приемаме това схващане за отправна точка в настоящото изследване, вземаме предвид също и наблюденията на Пермяков, че пословиците отразяват взаимоотношенията между елементите на ситуацията от реалния живот, която назовават [10, стр. 21], както и коментара на Гжибек, че съществува аналогия между елементите и отношенията между тях в ситуацията на самата пословица, ситуацията – референт и ситуацията от дискурса, в която пословицата е употребена [12, стр. 97-103]. Взаимоотношенията между елементите в социалната ситуация, към която се отнася дадена пословица, според нас са свързани с изразяване на отношение, което на свой ред е свързано с аксиологическата обагреност на заложената в пословицата оценъчна пропозиция. Основания за подобно схващане откриваме в твърдението на Крикман, че „пословиците не могат да препоръчват . . . [или отхвърлят] нещо, без преди това да са го квалифицирали като добро или лошо“ [14, стр. 52]. С други думи оценката в пословиците е пряко свързана с тяхната дидактична функция.

Целта на настоящето изследване е да се открият аксиологическите аспекти на метафорични библейски пословици на английски език и да се разкрие тяхната роля за съхраняването и предаването на културни ценности в лингвокултурната общност.

ТЕОРЕТИЧНА РАМКА И ИЗСЛЕДОВАТЕЛСКИ ПРОЦЕДУРИ

Обект на изследването са 211 пословици с библейски произход ексцерпирани от сборника на Волфганг Мийдър „Не само с хляб ще живее човек“

[2]. От всичките 425 пословици, включени в сборника, бяха подбрани само тези, които предполагат метафорична употреба, тъй като тази група пословици се очакваше да е свързана с реализирането на индиректна оценка.

Инструмент на анализа е теорията за отношението и преценката, разработена от работещата в традицията на системната функционална лингвистика школа в Сидни и обобщена в монографията на Мартин и Уайт „Езикът на отношението и преценката“ [3]. Изборът на тази теория беше продиктуван от факта, че аксиологическият аспект, който е ключов за пословиците, може да бъде най-успешно проучен в рамките на холистичния модел на езика, който предлага функционалната лингвистика, защото той обхваща езика и неговия социален контекст. Теорията за отношението и преценката съчетава лексикално ориентиран подход за изучаване на междуличностното значение с разглеждане на механизмите на взаимодействие между участниците в комуникативния акт на оценяването. Тази теория предлага възможности за диференцирано изучаване на видовете отношение и преценки и за определяне на тяхната роля при изграждането на споделени нагласи и ценностни ориентации. Трите ключови категории, които могат да бъдат определени като осите, около които варира отношението и преценката, се определят като отношение, ангажиране и градация от Мартин и Уайт [3]. В настоящото изследване анализът протича около категорията отношение, която включва емоционални реакции, преценки на поведението и естетически оценки, означени с термините „афект“, „нормативна преценка“ и „естетическа оценка“. Трябва да се отбележи, че категорията нормативна преценка се подразделя на преценки, свързани с морално-етичните принципи в обществото и преценки, свързани с репутацията, която хората имат в своя семеен, приятелски или колегиален кръг. А на най-финото ниво на анализ морално-етичните преценки се разделят на правдивост и благоприличие, а преценките, свързани с репутацията - на нормалност, компетентност и решителност.

Втората от ключовите категории – ангажиране – беше взета предвид при интерпретацията на резултатите от анализа. Мартин и Уайт [3] отбелязват, че подходът към категорията ангажиране в теорията за анализ на отношението и преценката е повлиян от идеите на Волошинов за диалогизма и на Бахтин за хетероглосията [стр. 92]. Като свързваме тези идеи с наблюдението на Уиник за интертекстуалността при пословиците, а именно, че те „придобиват звучене на мъдри изказвания . . . благодарение на явното интертекстуално позоваване на една традиция от предишни изказвания, изпълнени с мъдрост“ [15 стр. 595], ние разглеждаме една от реализациите на категорията ангажиране при употребата на пословици като заемане на позиция от страна на говорещия или пишещия спрямо позицията на „гласа на предците“ и по отношение на очакваната аксиологическа позиция на събеседника или читателя.

Анализът беше проведен, като проявите на отношение бяха класифицирани според таксономията на езиковите ресурси, предложена от Мартин и Уайт [3].

Бяха възприети следните означения:

+	‘положително отношение’
–	‘отрицателно отношение’
hap	‘афект: щастие’
norm	‘нормативна преценка: нормалност’
cap	‘нормативна преценка: компетентност’
ten	‘нормативна преценка: решителност’
ver	‘нормативна преценка: правдивост’

prop	‘нормативна преценка: благоприличие’
comp	‘естетическа оценка: композиция’

Резултатите от анализа бяха обобщени в таблица, която включва информация за видовете и подвидовете отношение и за обекта на преценката. В Таблица 1 са представени примери, които илюстрират проведения в това изследване анализ.

Таблица 1 Примери от анализа на имплицитната оценка в разгледаните пословици

Текст на пословицата	**имплицитна оценка**	**афект**	**нормативна преценка**	**естетическа преценка**	**обект на оценката**
That which is crooked cannot be made straight. *(Eccles. 1:15)*	crooked *t*		– *prop*		deviating from the straight way
Let not the sun go down upon your wrath. *(Eph. 4:26)*	let not the sun go down		**+ ten**		control over anger
Resist the devil and he will flee from you. *(James 4:7)*	resist the devil *t*		+ *prop*		moral fortitude
Watch for the handwriting on the wall. *(Dan. 5:5)*	watch for *t*		– **ten**		repeating the mistakes of the forefathers
A man that flatters his neighbor spreads a net for his feet. *(Prov. 29:5)*	spreads a net for his feet *t*		– *ver*		flattery

При кодирането на данните възникна проблем с пет пословици, при които не беше възможно да се определи знакът на оценката, свързана с благоприличието. Те можеха да бъдат възприети както като прояви на положителна, така и на отрицателна оценка. Пример за такава пословица е *Like father, like son. (Какъвто бащата, такъв и синът).* Петте амбивалетни пословици бяха означени само като реализация на благоприличие. При обобщаването на резултатите амбивалентните пословици не представляваха проблем, защото в това изследване не се правят никакви изводи, свързани с ориентацията на оценката.

РЕЗУЛТАТИ И ДИСКУСИЯ

Анализът показа следните резултати. В разгледаните 211 пословици изразеното отношение се разделя приблизително по равно между преценките, свързани с морално-етичните принципи в обществото – 103 случая, които представляват 48% от всички разгледани текстове, и преценките, свързани с репутацията, която хората имат в своя приятелски, семеен или колегиален кръг – съответно 108 случая или 52%. От Таблица 2, в която са обобщени резултатите от анализа, се вижда, че най-много прояви са наблюдавани при преценките,

свързани с благоприличие – общо 96, следвани от компетентност – 57 и решителност – 51.

Таблица 2 Резултати от анализа на имплицитно изразените оценки

– *prop*	**+ *prop***	**– *ver***	**+ *ver***	**– nor**	**+ nor**	**– cap**	**+ cap**	**– ten**	**+ ten**
43	48	6	1	0	0	21	36	24	27
5 амбивалентни случая									
Общо : 211									

След прилагането на теорията за отношението и преценката беше установено, че за всяка от анализираните пословици може да се твърди, че е свързана с аксиологически комуникативен акт. Алба-Хуес и Томпсън определят аксиологическия комуникативен акт в рамките на явлението оценяване като „изразяване на отношение, позиция, мнение или чувства относно понятия или пропозиции, което предполага съотнасяне на оценявания обект с културните ценности на индивида или групата и обществото, към които той принадлежи, както и възможната и очаквана реакция на събеседника или читателя“ [4, стр. 13]. В анализа на отношението и преценката източникът и обектът на преценката заемат важно място. Източник на преценката в случая с анализираните тук пословици е „гласът на предците“, който може да бъде определен като съзвучните гласове на човека, употребил пословицата за първи път и последвалите го членове на лингвокултурната общност. Позицията на „гласа на предците“ е съществен елемент от значението на пословицата според нас. А що се отнася до обекта на преценката, проведеният анализ показа, че това е човешко качество, тип поведение или друга културна същност. Когато тези резултати от анализа се съпоставят с резултатите от предишни изследвания, проведени от Петрова [5,6,7,8] върху пословици, се вижда, че обектът на преценката в аксиологическия комуникативен акт съвпада с културемата, която Петрова определя като „вербализирана специфична културна същност с аксиологическа положителна или отрицателна характеристика“ [8, стр. 39], а позицията на „гласа на предците“ спрямо тази културна същност играе важна роля за изграждането на споделени нагласи и ценостни ориентации.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Резултатите от проведения анализ показват, че в изследваните 211 пословици с библейски произход може да се открие използването на разнообразни езикови ресурси за изразяване на отношение и преценка, като превес имат реализациите на оценките, свързани с благоприличие, следвани от компетентност и решителност. Що се отнася до по-общите категории на оценките, свързани с морала и етиката в обществото и преценките, свързани с репутацията в семейния, приятелския или колегиалния кръг, то реализациите им са с почти еднакъв брой със слаб превес на морално-етичните преценки.

Това дава основание да се направи изводът, че теорията за анализ на отношението и преценката може успешно да се приложи за диференцирано изучаване на видовете отношение и преценки в паремийни текстове. Тя също може да се съчетае с културематичния анализ - метода за анализ на пословици, разработен от Петрова [5,6,7,8] при изследвания, насочени към аксиологическите аспекти на значението на пословици. И на последно място тя се оказва подходяща за определяне на ролята на аксиологически маркираните

паремийни елементи при изграждането на споделени нагласи и ценностни ориентации.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Крикманн, А. *Вклад современной теории метафоры в паремиологию*. Tautosakos darbai, Том XV (XXII), стр. 17-92, 2001.

[2] Mieder, W. *Not by Bread Alone: Proverbs of the Bible.* Shelburne, Vermont: The New England Press, 1990.

[3] Martin, J.R. и White, P. R.R. *The Language of Evaluation: Appraisal in English.* Houndmills: Palgrave Macmillan, 2005.

[4] Alba-Juez, L., and , G. Thompson. The many faces and phases of evaluation. - In: Thompson, Geoff, and Laura Alba-Juez (eds.). *Evaluation in context.* Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2014, pp. 3-23.

[5] Petrova, R. *Bulgarian Proverbs of Reciprocity: A Culturematic Study.* [ред.] - In: *Proverbium 2010 : 27*, pp. 245-286.

[6] Петрова, Р. *Аксиосфера на американизма: лингвокултурно изследване на паремии. Дисертационен труд за присъждане на научната степен "доктор на науките".* Русе: Русенски университет "Ангел Кънчев", катедра "Европеистика и международни отношения", 2016.

[7] Петрова, Р. *Културемите в Книга на притчите (The Book of Proverbs) в Авторизираната версия на Библията (AV/JB).* Русе: Лени-Ан, 2012.

[8] Петрова, Р. *Лингвокултурологично съпоставително изследване на английски и български пословици. Дисертация за придобиване на образователната и научна степен "доктор".* София: Институт за български език - БАН, 2006.

[9] Пермяков, Г. Л. *От поговорки до сказки: Заметки по общей теории клише.* Москва: Наука, 1970.

[10] Пермяков, Г. Л. *Основы структурной паремиологии.* Москва: Наука, 1988.

[11] Grzybek, P. Foundations of semiotic proverb study. [ред.] Wolfgang Mieder. - In: *Wise words: Essays on the proverb.* London & New York: Garland Publishing Inc., 1994, pp. 31-71.

[12] Grzybek, P. Semiotic and semantic aspects of the proverb. - In: Hrisztalina Hrisztova-Gotthardt и Melita Aleksa Varga (eds.). *Introduction to paremiology: A comprehensive guide to proverb studies.* Berli : De Gryuter Open, 2014, pp. 68-111.

[13] Mieder, W. *Proverbs: A Handbook.* Wesport, Connecticut/London : Greenwood Press, 2004.

[14] Krikmann, A. *Proverb semantics: Studies in structure, logic and metaphor.* Burlington, Vermont: The University of Vermont, 2009.

[15] Winick, S. Intertextuality and innovation in a definition of the proverb genre. - In: Wolfgang Mieder (ed.). *Cognition, comprehension, and communication: A decade of North American proverb studies.* Baltmannsweiler : Schneider Verlag Hohengeheren, 2003, pp. 561-601.

За контакти:

Ст. пр. д-рант Диана Стефанова, Катедра “Чужди езици”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 513, e-mail: dstefanova@uni-ruse.bg

Консултант:

Доц. д.н. Румяна Петрова, Катедра “Европеистика и международни отношения”, ФБМ, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 811, e-mail: roumyana.petrova@yahoo.com